

Kontra Ferenc

A préda megfigyelése



Kontra Ferenc
(1958, Darázs) író,
szerkesztő, Újvidéken él,
József Attila-díjas

A körletben mindig tisztán tartották a barakkokat, az orvosi ügyelet olyan volt, mintha igazi kórházban dolgoztam volna; ritkán hoztak be sebesültet, főleg taposóaknásat. Az itteni élet kiismerhetetlenül folyt, mert hiányoztak a pontos beosztások, jelenlétünk értelme is végig homályban maradt, hiszen senki nem tudta megmondani, hogy a béke miként tartható fenn.

Legtöbbször kalandvágyból jöttünk, egzotikus helyet kerestünk, lehetőleg kevés kockázattal. Ugyanakkor komolyan vettük. Egy önkéntes szolgálatot igazoló ápolói bizonylat később sok ajtót megnyithat az ember előtt, erre is gondoltunk; másrészt amikor jelentkeztünk, végignéztünk egy filmet, amely arról szólt, hogy a világon egymilliárd felnőtt dolgozik szabad akaratából, anyagi ellenszolgáltatás nélkül úgy, hogy azzal másokon segít. Meglehetősen széles skálán helyezkedtek el a lehetőségek az akkreditált szervezetek adatbázisában. Talán százan láttuk a filmet, de közülük senkivel sem találkoztam az elosztóközpontban. A többiek máshova mentek. Talán a szabad választás miatt tűnt úgy, hogy meg is találjuk nyomban a közös hangot, bárholnan érkeztünk is.

Megvoltak a magunk földrajzi keretei: mennyire távolodhatunk el a körlettől, mik a bejelentési kötelezettségek. Ahhoz képest, hogy egy kisebb domb és egy mély szakadék között tanýáztunk, nemigen lehetett elkóborolni csak úgy, véletlenül. Minden feladathoz engedély kellett. De sohasem papír vagy parancs. A be-

csületszó olyannak számított itt, mint egy ifjúsági regényben. Mintha nem is lett volna hierarchia, annyiféle szakmából jöttünk, inkább szolidaritásnak tekintettem a munkamegosztást.

Kéksapkások voltunk egy ütközőzónában. Csak az egyik felet láttuk közelebbről, akik hazafiaknak nevezték magukat, és türelmetlenül várták, hogy megkapják végre az önállóságukat, mi pedig tűnjünk el mielőbb. Ők militáns külsejű, köpködős bunkók voltak hivalkodó fegyvertárral, gyors katonai járműparkkal, öncélú, demonstráló járőrökkel. Képtelenek voltak beletörödni a rájuk kényszerített békekötésbe, és arra, hogy szemmel tartjuk őket; nem rendeződhetnek hadrendbe, nem foglalkozhatnak el semmit, nem járhatnak túl senkinek az eszén, bármennyire agyafúrtak. Nem telt még el elég idő, hogy átálljanak a konfliktusmentes közrendre.

David Bowie *Space Oddity* című dala volt az ébresztőnk. Nem katonai induló, inkább invitálás az álomból a valóságba. Rendszeresen járőröztünk, hogy meggyőződjünk róla, valóban kisimulnak-e a gyűrődések az itt élő emberek között. Néha váratlan helyzetekbe kerültünk, és néha meg kellett állni, hogy körülnézzünk. Sosem tudtuk, mivel találjuk magunkat szembe. Egyik alkalommal a hazafiak néhány járművét vettük észre, az útról jól kivehetőek voltak a tisztáson a terepszínű egyenruháik. Eleve tilos volt az ilyen gyülekezési forma: mintha egy vezérkar éppen csatasorba állítaná maroknyi

haderejét. Tettünk egy kört, és a másik oldalról, gyalog közelítettük meg a tisztást, hogy halljunk is valamit a szónoklatból, amit a főnökük kapitányi hanghordozással előadott. A nyakukban lógott a távcső. Lassan megfigyeltem, hogy köztük igazi hierarchia van, és bármire képezték ki őket, ahhoz valamilyen beosztás tartozott, mert nyilvánvaló volt, hogy kik adják a parancsokat, és kik hajtják engedelmesen végre; erről szólt a testbeszéd, miközben a legfurcsább vezényszavak és utasítások hangzottak el. Ami még nem is olyan régen ésszerű logisztikai stratégia lehetett, az mostanra gellert kapott.

– Ne tévesszétek szem elől a prédát!

Vezényszónak tűnt, hosszan visszhangzott a tisztáson, és bennem is; dermesztően és félelmet keltően, mert nem értettem, fogalmam sem volt, hogy mire vadásznak, amikor tilos a fegyverhasználat, és egyébként is: ki vagy mi számít itt prédának?

– A felderítés az első, már nincs sok időnk, gyorsan kell cselekednünk!

Feltámadt a szél, nem mertem közelebb menni, már csak hangfoszlányok jutottak el hozzám. Arról beszélt a kapitány, hogy nyomkövetőnek kell lenni, mint az igazi vadászoknak, és ravasznak, mert nem mindegy, hogy elég éberek lesznek-e, amikor kell.

– A legfontosabb a préda megfigyelése, mert ilyen a vadon törvénye, ügyesebbeknek kell lennünk, mert a préda nem hagyja magát, küzd az élete árán is. Ne feledjétek a tervünket!

Hátráltam vissza az ösvényen a terepjárom felé, és töprengtem közben, hogy miről is halottam most, mitől ilyen ádáz a gyűlölet, és ahol tolvajnyelven prédát emlegetnek, ott el is pusztítanak bárkit.

Bejártunk a lakott településekre, megnyugtató volt látni a családok békés hétköznapi életét, az iskolásokat, a piacot. De az életmódunk, a napirendünk sokban különbözött, és a feladataink a hegyvidéki körlethez kötöttek bennün-

ket, ahol távolról sem tűntek olyan békésnek a kilátások. Behoztak egy idős favágót a rendelőbe, nem tudta megmondani, ki lőtte vállon, és miért. Nem lehettünk ott mindenütt, ahol éppen kellett volna, és ezt kihasználták a hazafiak.

Lehangoló volt látni a sok elhagyott birtokot, romos, szétlőtt épületet. Egy-egy erdős rész már egy-két év leforgása alatt beláthatatlanná, átjárhatatlanná vált. Mégis sok helybeli érezte magát itt biztonságban, várták a békét, amelynek most sem volt, igazából soha nincs pontos határideje. Róluk kevesebbet tudtunk, inkább csak sejtettük, hogy a fiatalok az őserdejükben érzik magukat biztonságban. Ha fel is tűntek néha a szakadék túlsópartján, inkább lopakodtak, bujkáltak, nyilván megvolt rá az okuk. Még nem dőlt el, hol lesznek a határok, az erőviszonyok, legfeljebb csak sejtették. Már nem volt háború, nem ástak tömegsírokat, elhallgatott a fegyverropogás, a gránáttűz. A terepet a mi előkommandósaink megtisztították. Fél évbe telt, ettől voltak annyira türelmetlenek a hazafiak, hiszen már lassan mi is egy éve ott tanyáztunk. Bizonyos feltételeket felsőbb szinten tisztáztak a békeerők a helybeliekkel, mielőtt bennünket idetelepítettek, de a felét sem rendezték a konfliktusoknak.

Helikopter ereszkedett le a kifutópályánkra. Civil választási megfigyelő missziót küldtek. Kialakítanak valamiféle ideiglenes demokráciát, hogy legalább a szavazásokat le tudják bonyolítani.

– Még ha nehézkesek is a feltételek, ezt a munkát be kell fejezni – ennél többet nem kívánt közölni velünk a küldöttség vezetője.

Rendeletet olvastak fel másnap reggel, hogyan fűzzük szorosabbra a kapcsolatot a lakossággal, hogy megbízzanak bennünk, ha szavazni hívjuk őket. Listákat kellett állítania mindkét félnek.

Óva intettek bennünket a barátkozástól, ne hogy törbe csaljanak vagy túszul ejtsenek ben-

nünket, esetleg veszélyeztessék a testi épségünket. Mindkét szemben álló féltől azonos távolságot kell tartanunk. Egy idő után már nem kell kézikönyv hozzá, ezerszer hallottuk, és egyébként is meg tudjuk különböztetni a csirkefogókat a jó szándékú emberektől.

Másnap reggel megérkezett az én Jobbkezem, a helyi önkéntes fiú, akit mellém osztottak be. Eleinte nagyon komolyan vette magát és a feladatát, aztán oldódott csak fel, amikor látta, hogy engem valóban érdekel, mi történik velük, mi folyik itt valójában.

– Ki másnak szurkolnék, mint az őslakosoknak? Mert az a természetes, erről nem kell meggyőződnöd.

– Tudsz szerezni egy terepjárót? – kérdezte halkán, amikor járőrözni indultunk.

– Szerezni nem tudok, de igényelhetek, ha tudok rá elfogadható magyarázatot adni.

– Akkor kérd el holnapra. Szép idő lesz. Mert az is fontos, hogy ne ragadjunk le egy sáros ösvényen.

– Nem bujkálunk sáros ösvényeken!

– Legalább hallgass végig! Ez csak óvatosság, itt az emberek még mindig nincsenek biztonságban.

– És mi okunk lenne úttalan utakon ténfergni?

– Meg akarom mutatni mindazt, vagy legalább a töredékét, amit nem látsz, amit eltakar-nak előled, mintha nem is létezne. Azt akarom, hogy tudj róla, mert te segíthetsz. Ha a saját bőrödon érzed a veszélyt, megtalárod a módját, hogy felfedd az üldözést, a méltatlanságokat, a manipulációt a lakosság számával, mert éle-tekről van szó.

– Tehát ezért nem hajthatunk a rendes uta-kon, mert akkor megtudnák a hazafiak, merre keresgéljenek, hol rejtőznek, akiket keresnek.

– Pontosan. Nem lőhetnek agyon, de egy kék-sap-kást is agyoncsaphat véletlenül egy farönk. El sem tudod képzelni azt a leleményességet, ahogyan ezek embereket tüntetnek el, csapdá-

kat állítanak, adatokat hamisítanak meg, tere-pet alakítanak át, mint valami kulisszát, hogy ne azt lásd, ami valójában ott van.

– Holnap ebéd után indulunk. Olyankor az agya mindenkinek leereszkedik a hasába. Ke-vésbé éber. Vagy éppen a szálláshelyén alszik.

A hazafiak főhadiszállása egy hajdani lovag-vár volt, elfoglaltak egy védett épületet. Az ud-varában álltak a dzsipjeik. Egyszerre pattantak be, és nagy sebességgel hajtottak le a szerpen-tinen. Ez volt a főút. Belátható volt a környék. Erre akartam éppen rákanyarodni. A Jobb-kezem figyelmeztetett, hogy várjuk ki ezt a vo-nulást.

– Nem tudhatod, mire készülnek.

Fentről mindent láttunk. A második kanyar után tűntek fel a fiatalok. Talán gyerekek. Nem láttam tisztán, mert a bokrok között bujkálva rohantak lefelé.

– Ha elkapják őket, ezeknek annyi – mondta a Jobbkezem.

Amint gurulni kezdtek lefelé a dzsipek, a su-hancok rádöbbsentek, hogy nincs értelme a buj-kálásnak. A csapat szétfutott, úgy szétszóród-tak pillanatok alatt a fák között, hogy nyomuk sem maradt.

A hazafiak járművei egyszerre fékeztek az útpadkán. Kiszálltak, és dühösen csapkodták a kocsiajtókat. Már megint elinaltak.

– Hogyne szöktek volna meg – dörzsölte kár-örvendően a tenyerét a Jobbkezem. – Majd ta-lán hagyják magukat!

– Meg sem próbálnak utánuk eredni?

– Te nekik szurkolsz?

– Dehogy szurkolok. Csak nem éppen élet-szerű. Ha már ilyen iramban nekifeszültek a hajszának, akkor befékeznek és feladják?

– Azért fékeznek be, mert már otthagyták néhányszor a fogukat. Ezért van még mindig golyóálló mellény rajtuk, hadi felszerelés van náluk, még akkor is, ha tilos a fegyverviselés, és ennek súlya is van. Nem vágnak neki nyakig a csalánban, hogy a nyomukba eredjenek, mert

a fiatalok eleve fürgébbek, ismerik a rejtett ösvényeket, itt nőttek fel. Vannak nekik is fegyvereik, és ha hallasz néha távoli fegyverropogást, azok az ő lögyakorlataik a barlangokban. Bármelyik hazafit leszedik a fákról a mesterlövészeik. Nem túlzás, már több hazafit láttam, ahogy holtan kihúzták őket az erdőből, és kítették az út szélére.

– Tehát a suhancok vannak itt túlerőben, ezért félnek tőlük.

– Van rá okuk. A suhancok szüleit ők ölték meg. Nagyon sok kamasznak sikerült elbújnia, elmenekülnie, és ők egymást erősítették, nevelték. Van, aki már öt-hat éve árva közülük. Tehát vannak húszévesek is. A hazafiak az ő elhunyt szüleikkel egyidősek. A hazafiak erőfölénye megkopott, mára eltunyultak, csak a hatalmat, a területeinket akarják. Túlgondolták ezt a háborút. Cinizmus, hogy ők nevezik magukat hazafiaknak, holott agresszorok, megszállók. Nem vitás, hogy a hegy ezeké a fiataloké. Olyan eldugott rejtekhelyeik vannak, amit csak ők ismernek. Taposóaknákkal rakták körül, ezért lehetetlen felderíteni a szálláshelyüket. Senki sem bíznak, senkit nem engednek a közepükbe, számolják a napokat, hogy a békeerők végre elvégezzék a népszámlálást.

– Megértem. Nem élhetnek így örökké: iskola, civilizáció nélkül – tettem hozzá.

– Csoportosan járnak a közeli falvakba, hogy megvédjék egymást, ilyenkor bevásárolnak. Gyakran csatlakoznak a kéksapkások konvojához. A lányok rengeteg gyümölcsöt szállítanak a piacra, hiszen megmaradtak a fáik, nem volt az olyan régen, amikor a szüleikkel együtt szilvát, szelídgesztenyét, málnát, fügét, szőlőt, mandulát, mogyorót, körtét telepítettek, ebből élt a családjuk. Nekik nem kell elmesélni, milyen a civilizáció, saját áramfejlesztőjük, rádióadójuk van, és be tudják majd hozni a lemara-dást az iskolában is, ha rendeződnek a dolgok.

– Miért nem költöznek valamelyik faluba? Ott biztonságban lennének.

– Nem biztos. Még kiskorúak. A hazafiak arra hivatkoznának, hogy ezek az ő árváik, a dokumentumirodákat mind felrobbantották. Elvinnék őket erőszakkal. Most, amikor szavazás lesz, minden ember számít, az is, hol él, a gyerekek is. Ezért annyira fontos, hogy még birtokolja-e valaki a saját területét. Már nem lehet felgyújtani a házát és elvenni a telket.

– De ők nem partizánok. Inkább egy indián törzsre hasonlítanak. Hogyan tudnák fenntartani a status quót?

– Ezért vagytok itt ti!

– A határidő már nagyon közel van, amikor ez a térkép pontosan kirajzolódik. Tudom, mert láttam a szerződésünket, és abban szerepel a választások lebonyolítása is. Aztán egyik napról a másikra itt sorompók állnak majd.

– Ezért harcol most mindenki, a maga módján, ahogy tud. Mindannyiunknak van igazságérzete, senki nem adja, ami az övé, az élete árán sem. Minden bizonytalan.

– Olyan nagy változások nem lesznek. Ők veszítették el a háborút.

– Minden fa számít ebben az erdőben, azt hidd el nekem.

– Jól van, most már visszarepültek fészükbe a csókák, ereszkedjünk le.

Ugyanazon a helyen állítottam le én is a motort, ahol a dzsipek féknyomait láttam.

– Én nem féltém a bőrömet, talán nem lőnek rám.

– Nem lőnek rád, de távolságot tartanak, anynyi szörnyűséget átéltek már, hogy nem bíznak az idegekben.

– Azért körülnézhetünk itt.

– Persze. De nem találkozhatasz velük, szemmel tartanak, észre sem veszed – figyelmeztetett a Jobbkezem.

– Legalább vinnék fel a körletünkbe friss gyümölcsöt a többieknek, nagyon megörülnének neki, úgyis azt mondom majd, hogy a faluba mentünk a piacra. Ilyenkor, augusztusban terem a legtöbb gyümölcs. Kifizetem az árát. Hadd segítsék!

– Nem rajtam múlik, nem ígérhetem meg, hogy tudok közvetíteni, de megpróbálom.

– Akkor most itt hagysz egyedül?

– Az volna a legjobb. Egyébként se hagyd itt őrizetlenül a kocsidat.

– Mégis meddig várjak?

– Húzódj az árnyékba. Itt nem eshet bajod. Van telefonod is. Pontosan egy óra múlva visszajövök.

Eltelt negyed óra, pörkölt a nap, csak a rovarokat lehetett hallani... Aztán mögöttem egy gally roppanását.

Egy nyurga, tagbaszakadt fiút pillantottam meg a fenyő sötét árnyékában. Testbeszéde elárulta, hogy feszült, sőt ellenséges.

Biztattam, hogy jöjjön közelebb, beszélgesünk.

– Elmondom, ki vagyok, és akkor nem fogsz tartani tőlem – próbáltam meggyőzni, de csak legyintett.

– Tudom, ki vagy – mondta határozottan.

– Honnan tudhatnád?

– Minden szót hallottam, miről beszéltek az előbb.

– Nem is láttalak.

– Komoly gyakorlatunk van a rejtőzködésben.

– Mégis előmerészkedsz?

– Mert nem akarom, hogy valamiféle vadembernek gondolj bennünket. Sőt, tehetnél is értünk valamit: tudja meg a világ, hogyan élünk, és kitartunk.

– Többes számban beszélsz. Te másokat is képviselsz. Honnan tudod, hogy bízatsz bennem?

– Nálunk mindenki ért valamihez. Nekem csak egyetlen képességem kifinomultabb a többiekénél: az emberismeretem. Szinte csak ez tartott életben.

– Te is árva vagy, mint a többiek?

– Igen.

– Ezt nehéz feldolgozni. Ha lehet egyáltalán.

– Nem nehéz, mert egy egész közösség élte át együtt a veszteségeket, és mi fiatalok vagyunk,

nekünk van jövőnk. Sokan elmegyünk innen külföldre, szívesen látnak bennünket, új életet kezdünk, de előbb ezt a földet megvédjük, és visszaadjuk a saját családunknak, a rokonainknak, a barátainknak, akik maradnak. A legidősebbek már családot alapítottak, vannak csecsemők is. Nekünk van csak itt helyismeretünk. Az épületeinket, az egykori sítűpontokat, régi vadászházakat felülről is álcáztuk, hogy még a repülőkről se lehessen őket felderíteni. A természetes forrásokból vezették be az ivóvizet. A völgyekben a folyók bőségesen ellátnak bennünket hallal. A tengerhez közeli részeken az olajbogyó is megterem. Óvatosnak kell lennünk, mert a hazafiak csak prédának tekintenek bennünket, akiket el kell ejteni, le lehet vadászni, és aztán a legfondorlatosabb módon eltüntetni az áldozatokat. Ne legyél naiv békefenntartó, mert itt még mindig ölnek válogatás nélkül, késsel, villával, bármivel, hogy balesetnek tűnjön, vagy egyszerűen lehajítják a prédát a sziklarésbe.

– Az is a munkámhoz tartozik, hogy jelentéseket írok. És tudod, nekem még az is fontos, hogy orvos leszek.

– Mi lesz a szakterületed?

– A lélekkel foglalkozom.

– Bolondokkal?

– Nem mindenki beteg, aki hozzám fordul, talán csak el kell valamit mondania, hogy tudjam, hogyan segítek.

– Nekem mit kellene elmondanom, ha már orvos lennél, és bekopognék a rendelődbe?

– Megkérdezném tőled, hogy kiket látsz a poszttraumás tükörben.

– Honnan tudod, hogy ott látom őket?

– Elég sokat tanultam erről. De azért örülnék, ha elmondanád, nálad ez hogyan működik.

– Valóban így... A tükörben látom a családom, ott vannak a szüleim is, ahogyan megőrizte őket az emlékezetem: a vonásaikat, a ruhájukat. Ott állnak mellettem, hiszen én állok a tükör előtt.

– Ami azt jelenti, hogy majd újra láthatod őket.

– Ebben nem hiszek. Nincsen túlvilág. Csak a felidézésükben hiszek, és ezt valóban tudatosan gyakorolom a tükör előtt. Fontos, hogy ne felejtsek el senkit, mert nagyon kicsi voltam, amikor elveszítettem őket.

Megint reccsentek az ágak, döngő léptekkel, egy talicska terhével érkezett meg a Jobbkezem.

– Szóval diskuráltok, nekem meg leszakad a derekam a tehertől, úgy megrakták a lányok a kosarakat friss gyümölcsökkel.

– Azért vagyok itt, hogy segítsék az autódba pakolni, és utána visszatolom üresen a talicskát – mosolygott az ismeretlen beszélgetőtársam.

– Te azt is tudtad, hogy majd szükség lesz rád?

– Rám mindig szükség van.

– És hogy ment? – kérdeztem a Jobbkezemtől.

– Látom, sikerült szépen bevásárolnod. Nagyon hálás vagyok érte. Mennyivel tartozom? Gondolom, ezt is majd a talicskás fiúnak kell adnom.

És szedtem volna elő a pénzt, de a talicskás fiú leintett, hogy nem pénz kell.

– Akkor mivel viszonzozhatom?

– Ezzel – nyújtott át egy papírlapot a Jobbkezem.

Jó hosszú lista volt, ők ketten türelmesen várták a hatást, mit szólok hozzá, ha végigolvastam.

Bármilyen hosszú is volt, nem nagy értékű tételekből állt, csak mint amikor egy műszaki boltba megyünk bevásárolni. De rögtön megértettem, hogy ezt az erdőben vagy a falu boltjában nem lehetne beszerezni. Néhány méternyi huzalok, drótok, pontos átmérővel, elemek, tükörlencsék, telefonalkatrészek, mérőműsze-

rek, csatlakozók, számítógéppanelek, számokkal és betűkkel feltüntetve, amikről csak sejtettem, hogy mikroelemek, de létfontosságúak.

– Bólogattam, hogy rendben, szólok a műszakis barátomnak, hogy nekem erre van szükségem, nem lesz semmi gond, csak kétnapnyi türelmet kérek, és elhozom.

Elégedetten csapták össze az öklüket, a törzsi összetartozás jeleként.

– Hova hozzam?

– Minden délben itt állok a fenyő árnyékában, és látom, ha közeledik valaki. Még a postás is tudja – mondta a talicskás fiú.

– És nem árul el?

– Akkor már nem élne.

– Ezzel bizonyára maga is tisztában van. Ha hazamegyek, megígérem, hogy írni fogok, és ehhez a fenyőhöz címzem a leveletem.

Végre nevettek. Önfeledten, nem félve senkitől. Mintha hónapok feszültsége szabadult volna fel. Visszhangzott a hegy. A tagbaszakadt, magas fiú elindult az ösvényen a talicskával. Hangosan énekelte Toni Braxton dalát, az *Un-Break My Heart*-ot. Egyre halkult, elnyelte az erdő. Majd beleírom a jelentésembe mindazt, amit mondott, és amit itt láttam. Még hosszú percekig bámultam a nagy szemű szőlőt, a rengeteg barackot, az almákat, az erdei áfonyát, a fekete héjú fügét, a sokféle körtét. Olyan becsületesen felpakolták, hogy egészen elérzékenyültem. Ennyi finomságot nem is láttunk hónapok óta. De velük, a többiekkel a körletben megfizettetem, és még meg is köszönik! Ők is örülni fognak a gyönyörű, érett gyümölcsöknek, mint a kisgyerekek. Ez a pénz az én szerencsém, de nem teszem zsebre, hanem az utolsó garasig visszajuttatom nekik, ennyi még biztosan kell a békéjükhöz.